

SIGMUND FREUD

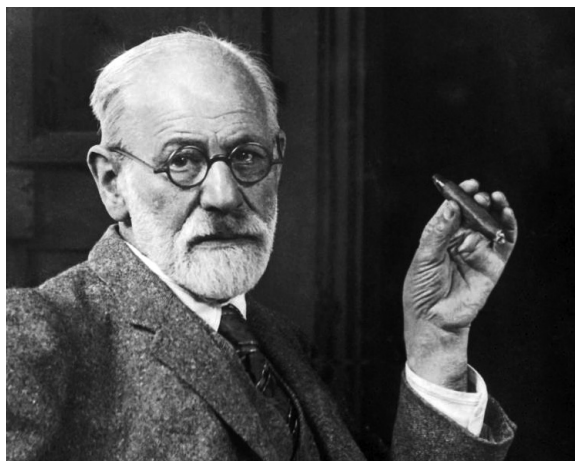
*Neurozy
a sexualita*

EUROPA

PRVÉ SLOVENSKÉ VYDANIE

SIGMUND FREUD

*Neurózy
a sexualita*

Sigm. Freud

zväzok 22

Tento projekt finančne podporil

u. fond
na podporu
umenia

Sigmund Freud: Neurózy a sexualita

Preklad © Milan Krankus 2016

Návrh prebalu a grafická úprava © Martin Vrabec 2016 **bee&honey**

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk) 2016

Ako dvadsiaty druhý zväzok edície Šimon

vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o. 2016

Prvé slovenské vydanie

www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-98666-26-3

OBSAH

TRI ŠTÚDIE K TEÓRII SEXUALITY	7
Predhovor k tretiemu vydaniu	7
Predhovor k štvrtému vydaniu.....	9
I. Sexuálne úchyľky.....	11
II. Detská sexualita	45
III. Premeny v puberte	75
 RODINNÝ ROMÁN NEUROTÍKOV	 107
 DIABOLSKÁ NEURÓZA V SEDEMNÁSTOM STOROČÍ	 111
 SEXUALITA V ETIOLÓGII NEURÓZ	 140
 PSYCHOGENÉZA JEDNÉHO PRÍPADU ŽENSKEJ HOMOSEXUALITY	 161
 CHARAKTER A ANÁLNA EROTIKA.....	 186

TRI ŠTÚDIE K TEÓRII SEXUALITY

Predhovor k tretiemu vydaniu

Keď som desaťrošie sledoval, ako sa prijímala a ako pôsobila táto kniha, rád by som jej tretie vydanie uviedol niekoľkými poznámkami, ktoré majú predísť jej nesprávnemu chápaniu a nárokom, ktoré nemôže splniť. Predovšetkým treba zdôrazniť, že výklad na nasledujúcich stránkach sa plne zakladá na každodennej lekárskej skúsenosti, ktorú majú prehĺbiť výsledky psychoanalytického skúmania a dať jej vedecký význam. *Tri štúdie k teórii sexuality* nemôžu obsahovať nič iné než to, čo treba prijať alebo možno overiť v psychoanalýze. Je preto vylúčené, že by sa táto niekedy dala rozšíriť na úplnú „teóriu sexuality“, a je prirodzené, že k mnohým dôležitým problémom sexuálneho života nezastáva vôbec žiadne stanovisko. Nech sa však čitateľ nedomnieva, že kapitoly veľkej témy, o ktorých autor nehovorí, sú mu neznáme alebo ich obišiel ako málo významné.

Fakt, že tento spis sa zakladá na psychoanalytických skúsenostiach, ktoré boli podnetom na jeho napísanie, sa však prejavuje nielen vo výbere problematiky, ale aj v jej usporiadaní. V celom diele sú rozličné faktory usporiadané v určitom poriadku, náhodné momenty sa stavajú do popredia, dispozičné, zakotvené vo vlohách, zostávajú v pozadí a väčšia váha sa kladie na ontogenézu než na fylogenézu. Náhodné faktory hrajú totiž v analýze hlavnú úlohu a sú takmer úplne subjektom jej pôsobenia; dispozičné sa objavujú iba po nich ako niečo, čo je prebudené iba prežívaním, a adekvátne zhodnotenie ich významu značne presahuje oblasť psychoanalýzy.

Podobný je aj vzťah medzi ontogenézou a fylogenézou. Ontogenézu možno považovať za opakovanie fylogenézy, pokiaľ ju nezmenila neskoršia skúsenosť. Za ontogenetickým procesom môžeme rozoznať pôsobenie fylogenetickej dispozície. V podstate je však dispozícia odrazom predchádzajúcej skúsenosti ľudského druhu, ku ktorému potom ako súhrn náhodných momentov pristupujú nové skúsenosti jednotlivcov.

Musím však zdôrazniť, že toto moje dielo necharakterizuje len úplná závislosť od psychoanalytického bádania, ale aj zá-
merná nezávislosť od biologického skúmania. Starostlivo som
sa vyhýbal, aby som do tejto práce vnášal vedecké očakávania
či už zo všeobecnej sexuálnej biológie alebo z biológie osobit-
ných zvieracích druhov, čo môjmu štúdiu sexuálnej funkcie člo-
veka umožňuje technika psychoanalýzy. Mojm cieľom bolo
skôr zistiť, do akej miery môže psychologické skúmanie vniesť
svetlo do biológie sexuálneho života človeka; mohol som po-
ukazovať na styčné miesta a zhody, ktoré sa objavili pri tomto
skúmaní, nedal som sa však pomýliť, keď psychoanalytická
metóda v mnohých dôležitých bodoch viedla k názorom a vý-
sledkom, ktoré sa značne odchyľovali od tých, čo sa opierali
iba o biológiu.

V tomto treťom vydaní som priniesol značné množstvo no-
vého materiálu, zriekol som sa však toho, aby som ho osobitne
označoval ako v predchádzajúcom vydaní. – Vedecká práca
v našej oblasti v poslednom období spomalila svoje napredo-
vanie, napriek tomu niektoré doplnenia tohto spisu boli predsa
len nevyhnutné, ak mal zostať v kontakte s novšou psychoana-
lytickou literatúrou.

Viedeň, október 1914

Predhovor k štvrtému vydaniu

Dnes, keď opadli vlny vojnových čias, môžeme s uspokojením konštatovať, že záujem o psychoanalytické skúmanie v celom svete vojna nezničila. Nie všetky časti tohto učenia však mali rovnaký osud. Čisto psychologické chápanie a zistenia psychoanalýzy o nevedomí, vytesnení, konflikte ako príčine nemoci, zisku z nemoci, mechanizmov tvorby symptómov atď. sa tešia rastúcej pozornosti a uznaniu aj u tých, ktorí vcelku nesúhlasia v našimi názormi. Ale tá časť teórie, ktorá hraničí s biológiou a ktorej základ podávame v tomto malom spise, ešte stále vyvoláva nezmenšený odpor, ba viedla k tomu, že aj tí, čo sa nejakú dobu veľmi intenzívne zaoberali psychoanalýzou, od nej odpadli a vytvorili nové chápania, v ktorých mala byť úloha, kde hrá sexuálny moment v normálnom aj chorobnom duševnom živote, znova obmedzená.

Napriek tomu sa nemôžem odhodlať prijať domnienku, že by sa táto časť psychoanalytickej náuky mohla vzdialiť od reality, ktorú máme za úlohu preskúmať viac, než oná druhá časť. Spomienky, rovnako ako aj skúmanie materiálu ma opakovane ubezpečujú, že aj táto časť teórie vzišla z rovnako starostlivého a nezaujatého pozorovania a vysvetlenie onej diskrepancie vo verejnom uznaní vôbec nie je ťažké. Lebo potvrdiť počiatky ľudského sexuálneho života, ktoré tu popisujeme, môžu iba tí bádatelia, ktorí majú dost' trpezlivosti aj technických zručností, aby priviedli analýzu až do prvých rokov pacientovho detstva. Často sa to nedá urobiť, lebo lekárske prístupy vyžaduje, aby sa choroba, aspoň zdanlivo, odstránila čo najrýchlejšie. Ale nikto iní než lekári, ktorí vykonávajú psychoanalýzu, nemá vôbec prístup k tejto oblasti poznania alebo možnosť utvoriť si úsudok, ktorý by neovplyvňovali jeho vlastné nechute a predsudky. Keby sa ľudia dokázali poučiť z priameho pozorovania detí, nemuseli by byť tieto tri úvahy vôbec napísané.

Potom si však musíme pripomenúť, že niečo z obsahu tohto spisu – zdôraznenie významu sexuality pre všetky ľudské výkony

a úsilie o rozšírenie pojmu sexuality, o ktoré sa tu pokúšam – boli vždy najsilnejšími motívmi odporu proti psychoanalýze. V potrebe zvučne znejúcich hesiel sa zašlo tak ďaleko, že sa hovorilo o „pansexualizme“ psychoanalýzy a robila sa jej nezmyselná výčitka, že „všetko“ vysvetľuje zo sexuality. Mohli by sme sa tomu diviť, keby sme dokázali zabudnúť na účinok afektívnych momentov, vyvolávajúcich u ľudí zmätok a spôsobujúcich zábudlivosť. Lebo filozof Arthur Schopenhauer už dávno pripomenul ľuďom, do akej miery ich túžby a činy určujú sexuálne pohnútky – v obvyklom slova zmysle – a zástupy čitateľov by nemali pustiť úplne z hlavy takú výraznú pripomienku. Pokiaľ ide o „rozšírenie“ pojmu sexuality, ktoré sa stalo nevyhnutným prostredníctvom analýzy detí a takzvaných perverzných osôb, potom by si všetci, čo sa pohrdavo pozerajú na psychoanalýzu zvrchu, mali pripomenúť, ako úzko súvisí táto rozšírená sexualita psychoanalýzy s *Erotom* božského Platóna. (Vid' Nachmansohn, Freudova teória libida porovnaná s Platónovým učením o Erotovi, Intern. Zeitsch. f. Psychoanalyse, III, 1915)

Viedeň, máj 1920

I. SEXUÁLNE ÚCHYLKY¹

Fakt existencie sexuálnych potrieb u človeka a zvierat'a sa vyjadruje v biológii uznaním „pohlavného pudu“, analogicky s pudom po prijímaní potravy, s hladom. Náprotivok výrazu „hlad“ však v bežnej reči chýba a veda používa na tento účel výraz „*libido*“.²

Bežná mienka má celkom určité predstavy o povahe a vlastnostiach tohto pohlavného pudu. V detstve vraj chýba, objavuje sa v puberte v súvislosti s procesom dospievania a prejavuje sa neodolateľnou príťažlivosťou jedného pohlavia k druhému, a jeho cieľom je vraj pohlavné spojenie alebo aspoň také konania, ktoré k nemu vedú.

Máme však všetky dôvody veriť, že tieto názory obsahujú len veľmi málo pravdivý obraz skutočnosti; ak sa na ne pozrieme dôkladnejšie, vidíme, že sú plné omylov, nepresností a predčasných záverov.

Zavediem na tomto mieste dva pojmy: osobu, od ktorej vychádza pohlavná príťažlivosť, nazveme *sexuálnym objektom*, konanie, ku ktorej pud ženie, *sexuálnym cieľom*. Vedecky utriedená skúsenosť nám potom odhalí mnohé odchýlky u oboch, tak pokiaľ ide o sexuálny objekt, ako aj o sexuálny cieľ. Vzťah týchto odchýlok k tomu, čo sa pokladá za normálne, vyžaduje podrobné skúmanie.

¹ Informácie uvedené v tejto prvej štúdii som čerpal zo známych publikácií von Krafft-Ebinga, Molla, Moebiusa, Havelocka-Ellisa, von Schrenck-Notzinga, Löwenfelda, Eulenburga, Blocha a Hirschfelda a z prác obsiahnutých v *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen* vydávaných posledne menovaným autorom. Pretože v týchto dielach je uvedená ďalšia literatúra o téme, mohol som si ušetriť jej podrobný výpočet. – Názory získané psychoanalytickým vyšetrovaním invertovaných sú založené na informáciách I. Sadgera a na mojej vlastnej skúsenosti.

² Jediné primerané slovo v nemčine „Lust“ je, bohužiaľ, mnohoznačné a vyjadruje zároveň tak pocit potreby ako aj uspokojenia.

(1) ÚCHYLKY VO VZŤAHU K SEXUÁLNEMU OBJEKTU

Populárny názor na pohlavný pud najlepšie vyjadruje bájka o tom, ako bola pôvodne jednotná ľudská bytosť rozdelená na dve polovice – muža a ženu – , ktoré sa snažia znova spojiť v láske. Potom je veľkým prekvapením, keď sa dozvieme, že sú muži, pre ktorých sexuálnym objektom je muž a nie žena, a ženy, pre ktoré sexuálnym objektom je žena a nie muž. Takéto osoby označujeme ako osoby s opačným sexuálnym cítením (kontrárne) alebo lepšie ako invertované a samu skutočnosť potom *inverziou*. Počet takýchto osôb je veľmi značný, hoci ťažko presne ho zistiť.³

(A) *Inverzia*

Správanie invertovaných

Takéto osoby sa správajú v rôznych smeroch úplne rôzne. Títo jedinci môžu byť

- a) *absolútne* invertovaní, t. j. ich sexuálny objekt môže byť len toho istého pohlavia. Osoba opačného pohlavia pre nich nikdy nie je objektom pohlavnej túžby, ale ich necháva úplne chladnými alebo dokonca v nich vyvoláva sexuálny odpor. Ak sú to muži, potom v dôsledku tohto odporu nie sú schopní normálneho pohlavného aktu, alebo nemajú z neho žiadny pôžitok.
- b) Môžu byť *obojako invertovaní* (psychosexuálne hermafroditní). V tomto prípade ich sexuálny objekt môže patriť tak k ich vlastnému ako aj druhému pohlaviu; tejto inverzii chýba teda charakter výlučnosti.
- c) Môžu byť *príležitostne* invertovaní. V tomto prípade za istých vonkajších podmienok, z ktorých treba na prvom mieste uviesť neprístupnosť normálneho sexuálneho objektu alebo vonkajšie okolnosti, si môžu zvoliť za sexuálny objekt osobu

³ O týchto ťažkostiach ako aj o pokusoch zistiť pomerný počet invertovaných vid' prácu M. Hirschfelda v *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen* (1904).

rovnakého pohlavia a v sexuálnom akte s ňou získať uspokojenie.

Invertovaní sa ďalej líšia vo svojom názore na osobitosť ich pohlavného pudu. Jedni považujú svoju inverziu za samozrejmú, rovnako ako normálna osoba prijíma zameranie svojho libida, a dôrazne sa usilujú o zrovnoprávnenie inverzie s normálnym postojom. Iní sa však vzpierajú voči svojej inverzii a pociťujú ju ako chorobné nutkanie.⁴

Ďalšie variácie sa týkajú času. Osobitosti inverzie sa môžu datovať u jedinca buď od veľmi raných čias, až pokiaľ siahajú jeho spomienky, alebo sa môžu ukázať iba v určitom čase, pred pubertou alebo po nej.⁵ Môže pretrvávať alebo po celý život, alebo na určitý čas ustúpiť, alebo môže byť iba epizódou na ceste k normálnemu vývoju, môže sa dokonca po prvý raz objaviť neskoršie v živote, po dlhom období normálnej sexuálnej aktivity. Občas možno pozorovať periodické kolísanie medzi normálnym a invertovaným sexuálnym objektom. Osobitne zaujímavé sú prípady, pri ktorých sa libido zmení smerom k invertovanému sexuálnemu objektu po neprijemnej skúsenosti s normálnym sexuálnym objektom.

Tieto rozličné druhy variácií spravidla nachádzame vedľa seba a nezávisle od seba. Pri extrémnych formách inverzie však môžeme takmer pravidelne predpokladať, že inverzia trvala od veľmi raného veku a že uvedená osoba sa cíti v zhode so svojou osobitosťou.

Mnohí autori by sa zdráhali spojiť tu uvedené prípady do jednej jednotky a dávajú prednosť zdôrazňovaniu ich odlišností, než toho, čo majú spoločné, v zhode s ich preferovaným názorom na inverziu. Aj keď môže byť takéto rozlišovanie oprávnené, predsa nemožno prehliadnuť existenciu množstva

⁴ Takéto vzpieranie sa proti nutkaniu voči inverzie by mohlo byť podmienkou pre ovplyvniteľnosť sugesciou alebo psychoanalýzou.

⁵ Z mnohých strán sa oprávnene zdôrazňovalo, že autobiografické údaje invertovaných o časovom objavení sa sklonu k inverzii sú nespoľahlivé, lebo mohli vytesniť z pamäti dôkazy pre svoje heterosexuálne čítanie. – Psychoanalýza potvrdila toto podozrenie v prípadoch inverzie, ktoré sa jej stali prístupné, a rozhodným spôsobom zmenila ich anamnézu vyplnením medzier detskej amnézie.

medzistupňov každého typu, takže sme nútení skonštatovať, že ide o súvislý rad.

Chápanie inverzie

Prvé hodnotenie chápalo inverziu ako vrodený znak nervovej degenerácie. Bolo to v súlade so skutočnosťou, že lekárske pozorovatelia narazili na ňu najprv u nervovo chorých osôb alebo u tých, ktorí pôsobili takýmto dojmom. V tejto charakteristike sú obsiahnuté dva predpoklady, ktoré treba posúdiť oddelene: vrodenosť a degenerácia.

Degenerácia

Atribút degenerácie je v tejto súvislosti vystavený námietkam, ktoré sa vo všeobecnosti vyslovujú proti nevybranému používaniu tohto slova. Stalo sa zvykom chápať ako znak degenerácie všetky symptómy nemoci, ktoré nie sú práve traumatického alebo infekčného pôvodu. Magnanova klasifikácia degenerovaných sama je skutočne takého druhu, že nevyklučuje aplikáciu pojmu degenerácie na nervový systém, ktorého celkové fungovanie je vynikajúce. Za týchto okolností sa možno pýtať, či atribút „degenerácie“ má vôbec nejakú hodnotu a či niečo nové prináša pre naše poznanie. Zdá sa rozumnejšie o degenerácii hovoriť iba tam:

- (1) kde sa zišlo viac vážnych odchýlok od normy;
- (2) kde je vážne poškodená výkonnosť a schopnosť prežitia.⁶

Že invertovaní nie sú degenerovaní v tomto oprávnenom zmysle, je zrejmé z niekoľkých skutočností:

- (1) Inverziu nájdeme u osôb, ktoré inak neprejavujú žiadne vážne odchýlky od normálu;
- (2) rovnako u osôb, ktorých schopnosť výkonu nie je narušená, ba ktoré sa dokonca vyznačujú osobitne vysokým intelektuálnym vývinom a etickou kultúrou.⁷

⁶ Moebius (1900) potvrdzuje názor, že by sme mali opatrne určovať diagnózu degenerácie a že to má malý praktický význam. „Ak prehliadneme širokú oblasť degenerácie, na ktorú tu bolo vrhnuté iba niekoľko lúčov svetla, potom nám bude jasné, že má iba veľmi malú cenu vôbec robiť diagnózu degenerácie.“

(3) Ak odhliadneme od pacientov z našej vlastnej lekárskej praxe a snažíme sa pozrieť na vec zo širšieho hľadiska, potom natrafíme v dvojakom smere na skutočnosti, ktoré vylučujú chápanie inverzie ako znaku degenerácie:

(a) treba zdôrazniť, že inverzia bola častý jav – možno povedať takmer inštitúcia s dôležitým poslaním – u starých národov na vrchole ich kultúrneho rozvoja;

(b) nachádzame ju veľmi rozšírenú u mnohých divých a primitívnych národov, zatiaľ čo pojem degenerácie sa obvykle obmedzuje na vysokú civilizáciu (I. Bloch); ale aj medzi civilizovanými európskymi národmi majú podnebie a rasa veľmi silný vplyv na rozšírenie inverzie a postoje k nej.⁸

Vrodenosť

Pochopiteľne sa tvrdí, že vrodenosť je atribút iba prvej, najextrémnejšej triedy invertovaných, a síce na základe ubezpečovania týchto osôb, že sa u nich v žiadnom období ich života neprejavilo iné zameranie sexuálneho pudu. Ale už existencia iných dvoch tried a osobitne tretej („náhodných“, kontingentných, invertovaných) je ťažko zlučiteľná s hypotézou vrodenej inverzie. To vysvetľuje, prečo zástancovia tohto názoru majú sklon oddeľovať skupinu absolútne invertovaných od všetkých ostatných, čo však má za následok zrieknutie sa úsilia o chápanie inverzie, ktoré bude mať všeobecnú platnosť. Inverzia by bola podľa nich v jednej skupine prípadov vrodená, zatiaľ čo v iných prípadoch by mohla vzniknúť iným spôsobom.

Protikladom tohto chápania je názor, že inverzia je *získaným* charakterom pohlavného pudu. Tento druhý názor sa opiera o to, že:

⁷ Zástancom „uranizmu“ treba priznať, že niektorí z najvýznamnejších mužov v celej písanej histórii boli invertovaní, ba možno dokonca aj absolútne invertovaní.

⁸ V chápaní inverzie patologické hľadiská nahradili antropologické. Táto zmena zostáva zásluhou I. Blocha (1902 – 3), ktorý tiež kladol dôraz na skutočnosť inverzie u starých kultúrnych národov.

(1) u mnohých (aj absolútne) invertovaných osôb možno dokázať sexuálny dojem, ktorý zapôsobil veľmi zavčasu v ich živote a zanechal trvalý následok v podobe homosexuálneho sklonu;

(2) že u mnohých ďalších osôb možno dokázať vonkajšie vplyvy v ich živote, či už priaznivého alebo zabraňujúceho charakteru, ktoré skôr alebo neskôr viedli k fixácii ich inverzie (výlučný vzťah s rovnakým pohlavím, život na vojne, pobyt vo väzení, nebezpečenstvá heterosexuálneho styku, celibát, pohlavná slabosť atď.);

(3) že inverziu možno odstrániť hypnotickou sugesciou, čo by bol pri jej vrodennom charaktere hotový zázrak.

Z hľadiska týchto úvah dokonca možno vôbec pochybovať o skutočnej existencii vrodenej inverzie. Možno namietat' (Havelock Ellis, 1915), že podrobnejším skúmaním prípadov inverzie, ktoré boli označené za vrodené, by sme pravdepodobne zistili aj istý zážitok z raného detstva, ktorý určil smer ich libidu, ale nezachoval sa vo vedomej pamäti osoby, vhodným spôsobom ho možno znova priviesť k uvedomeniu. Podľa týchto autorov by sme mohli inverziu označiť len ako častú variáciu pohlavného pudu, ktorú môže určovať celý rad vonkajších životných okolností jednotlivca.

Zdanlivú istotu tohto záveru však úplne vyvráti opačné zistenie, že mnoho osôb je dokazateľne vystavené rovnakým sexuálnym vplyvom (zvádzanie, vzájomná onania, ktoré sa môžu vyskytnúť aj v ranej mladosti) bez toho, aby sa stali invertovanými, alebo nimi zostali natrvalo. Tak sme donútení k domnienke, že alternatíva vrodená – získaná vlastnosť nie je výlučná alebo nepokrýva všetky okolnosti, ktoré sa zúčastňujú na vzniku inverzie.

Vysvetlenie inverzie

Podstatu inverzie teda nevysvetľuje ani domnienka, že je vrodená, ani domnienka, že je získaná. V prvom prípade by sme sa museli ešte pýtať, čo je na nej vrodené, pokiaľ by sme neprijali to najhrubšie vysvetlenie, že každý človek sa rodí s pohlavným

pudom, ktorý sa viaže na určitý sexuálny objekt. V druhom prípade sa možno pýtať, či rozličné náhodné vplyvy stačia na vysvetlenie získanej inverzie, bez toho aby im muselo tiež niečo vychádzať v ústrety u jedinca samého. Ako sme už ukázali, existenciu tohto posledného momentu nemožno popierať.

Zohľadnenie bisexuality

Nový rozpor s obvyklou mienkou, v úsilí vysvetliť možnosť sexuálnej inverzie, je obsiahnutý v úvahách Franka Lydstona (1889), Kiernana (1888) a Chevaliera (1893). Obvyklý je názor, že ľudská bytosť je muž alebo žena. Veda však pozná prípady, v ktorých sú pohlavné charaktery zotrené a v dôsledku toho je sťažené určenie pohlavia. Toto sa objavuje najprv v anatomickej oblasti. Genitálie týchto osôb majú mužské aj ženské znaky (hermafroditizmus). V zriedkavejších prípadoch nachádzame vedľa seba plne vyvinuté oba pohlavné orgány (pravý hermafroditizmus); najčastejšie však nachádzame atrofované obidva orgány.⁹

Na týchto abnormitách však je najvýznamnejšie, že neočakávaným spôsobom uľahčujú naše chápanie normálneho vývinu. Ukazuje sa totiž, že istý stupeň anatomického hermafroditizmu patrí k normálu; u žiadneho normálne vyvinutého mužského alebo ženského individua totiž nechýbajú zvyšky orgánov druhého pohlavia. Tieto alebo pretrvávajú bez vykonávania funkcie ako rudimentárne orgány, alebo boli pretvorené a prevzali iné funkcie.

Chápanie, ktoré vychádza z týchto dávno známych anatomických skutočností, vedie k záveru o pôvodne bisexuálnom založení, ktoré sa počas evolúcie zmenilo až na monosexualitu s nepatrnými zvyškami atrofovaného druhého pohlavia.

Bol som v pokušení rozšíriť túto hypotézu aj na oblasť psychiky a chápať inverziu vo všetkých jej odrodách ako výraz psychického hermafroditizmu. Aby sa o tejto otázke rozhodlo,

⁹ Porovnaj posledné podrobné opisy somatického hermafroditizmu u Taruffiho (1903) a práce Neugebauera vo viacerých zväzkoch ročenky *Jahrbuch für sexuelle Zwischenstufen*.

bola potrebné už len to, aby inverziu pravidelne súčasne sprevádzali psychické a somatické znaky hermafroditizmu.

Ale toto ďalšie očakávanie sa nesplnilo. Nemožno si predstavovať taký úzky vzťah medzi predpokladaným psychickým hermafroditizmom a dokazateľným anatomickým hermafroditizmom. U invertovaných často nachádzame celkové zníženie pohlavného pudu (Havelock Ellis, 1915) a ľahké anatomické zakrpatenie orgánov. Nachádzame ich často, ale nie pravidelne, ba ani nie vo väčšine prípadov. Musíme preto uznať, že inverzia a somatický hermafroditizmus sú od seba vcelku nezávislé.

Veľký význam sa tiež pripisoval takzvaným sekundárnym a terciárnym pohlavným znakom a zdôrazňoval sa ich hromadný výskyt u invertovaných (H. Ellis, *ibid.*). Aj na tom je mnoho pravdy, ale netreba zabúdať, že vo všeobecnosti sa sekundárne a terciárne pohlavné znaky hojne vyskytujú aj u druhého pohlavia a tak sú indikáciami hermafroditizmu bez toho, aby pri tom bol sexuálny objekt zmenený v zmysle inverzie.

Psychický hermafroditizmus by získal veľmi mnoho na svojej dôkaznosti, keby inverziu sexuálneho objektu sprevádzala aj zmena ostatných duševných vlastností jedinca, pudov a povahových čŕt a to v smere charakteristickom pre opačné pohlavie. Takúto inverziu povahy však môžeme s istou pravidelnosťou očakávať iba u invertovaných žien, u mužov môže byť s inverziou zlučiteľná úplná duševná mužskosť. Ak má naša viera v psychický hermafroditizmus pretrvať, potom musíme dodať, že jeho prejavy v rozličných oblastiach ukazujú iba veľmi malú mieru vzájomnej podmienenosti. To platí nakoniec aj o somatickom hermafroditizme; podľa Halbana¹⁰ sú tiež zakrpatenia jednotlivých orgánov a sekundárne pohlavné znaky vo svojom výskyte do značnej miery nezávislé.

Učenie o bisexualite v jeho najhrubšej podobe vyjadril jeden zo zástancov invertovaných mužov takto: ženský mozog v mužskom tele. My však nepoznáme charakteristické vlastnosti „ženského mozgu“. Nahradenie psychologického problému anatomickým je nepotrebné a neoprávnené. Krafft-Ebingov pokus

¹⁰ J. Halban (1903). Tam tiež viď literatúru o tomto predmete.